

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Знайте Свої Права і Візьміть їх Захистати

ІНВАЛІДНІСТЬ ЯК ОФОРМИТИ ПЕНСІЮ?

Видання друге,
виправлене та доповнене

2003

ББК 65.9(4УКР)272

I-58

I-58 Інвалідність. Як оформити пенсію? /Упоряд. С.Шовкошитна — 2-ге вид., випр. та допов. — К.: [Ін-т громад. сусп-ва], 2003. — 24 с.— (Знайте свої права та вмійте їх захищати).

ISBN 966-7672-36-0

Це видання є інформаційно-правовим poradником для тих, хто волею долі опинився в інвалідному візку, чи частково втратив працездатність. У цій роботі подана перша необхідна інформація, яка може стати у нагоді людям з вадами здоров'я.

ББК 65.9(4УКР)272

Підготовлено на основі першого видання 1999 року «ІНВАЛІДНІСТЬ?! (Порядок оформлення пенсії по інвалідності)» автора й укладача **Т.Гребнєвої**, здійсненого за підтримки Фонду «Євразія» на кошти, надані Агентством з міжнародного розвитку США.

«The production of this booklet was made possible by financial support from the UK Department for International Development through the DFID Citizens Advice and Information Service Project in Ukraine»

Книга видана у рамках проекту з «Підтримки мережі громадських інформаційно-консультативних послуг», що реалізовується за фінансової підтримки Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку.

ISBN 966-7672-36-0

© Інститут громадянського суспільства

Дорогі друзі!

Пропонуємо вам нову редакцію видання Інституту громадянського суспільства, що здійснено у рамках проекту «Підтримки мережі громадських інформаційно-консультативних послуг» за фінансової підтримки Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку.

Це нова редакція, одного з найпопулярніших видань Інституту, яке доповнене й уточнене відповідно до змін законодавства, що сталися за час віддати виходу у світ першого видання Інституту громадянського суспільства «Інвалідність?! (Порядок оформлення пенсії по інвалідності)» 1999 року.

Щороку безліч людей, які внаслідок катастроф, усіляких природних катаклізмів стали інвалідами, стикаються з проблемами документального оформлення свого нового – сумного – статусу. Їм на допомогу – наше видання.

На наше глибоке переконання, людина-інвалід не може бути вилучена з життя суспільства, а документальне оформлення її інвалідності не повинно стати ще одним випробуванням у боротьбі з бюрократією.

Ми не намагалися дати повну інструкцію з оформлення інвалідності в усіх можливих випадках. Подаємо найзагальнішу й найпотрібнішу інформацію щодо тих кроків, що їх слід зробити аби виконати всі формальності для отримання інвалідності й оформлення пенсії.

Анатолій ТКАЧУК,
голова Інституту громадянського суспільства

Інваліди в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами.

Республіканські і місцеві органи влади та управління, підприємства, установи та організації (незалежно від форм власності і господарювання) залучають представників громадських організацій інвалідів до підготовки рішень, що стосуються інтересів інвалідів.

Дискримінація інвалідів забороняється і переслідується за законом. (Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»).

Встановлення інвалідності

Відповідно до вищезгаданого закону, інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі і захисті.

Залежно від ступеня втрати здоров'я інваліди поділяються на три групи.

Причини і групи інвалідності, а також час настання інвалідності встановлюються органами медико-соціальної експертизи, що діють на підставі Положення про них, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Питання про встановлення інвалідності розглядається після проведення діагностичних, лікувальних та реабілітаційних заходів.

Рішення про інвалідність ґрунтується на оцінці комплексу клінічних, психологічних, соціально-побутових і професійних факторів. При цьому враховуються: характер захворювання, ступінь порушення функцій, ефективність лікування і реабілітаційних заходів, стан компенсаторних механізмів, клінічний і трудовий прогноз, можливість соціальної адаптації, потреба у різних видах соціальної допомоги, особисті установки, конкретні умови і зміст праці, професійна підготовка, вік та інше.

При огляді у медико-соціальних експертних комісіях у кожному випадку, незалежно від характеру захворювання чи дефекту, проводиться комплексне обстеження усіх систем організму хворого з метою об'єктивної оцінки стану здоров'я і ступеню соціальної адаптації використовуються дані функціональних і лабораторних методів дослідження, проводиться опитування хворого, аналіз необхідних документів. Звертається увага на особисті установки хворого, можливість соціальної адаптації. Огляд ґрунтується на принципах медичної етики і деонтології.

При винесенні рішення про інвалідність складається індивідуальна програма реабілітації, що передбачає послідовність з проведеними раніше медико-соціальними заходами, розглядається питання про потребу у різних видах реабілітації, соціально-побутових послуг, матеріальної допомоги.

Які групи інвалідності можуть бути призначені і за яких умов?

Залежно від важкості інвалідності встановлюється перша, друга, третя групи інвалідності.

Відповідно до Інструкції про встановлення груп інвалідів, затвердженої Міністерством охорони здоров'я України, підставою для встановлення першої групи інвалідності є різко виражене обмеження життєдіяльності, обумовлене захворюваннями, наслідками травм, уродженими дефектами, що призводять до різко вираженої соціальної дезадаптації внаслідок неможливості навчання, спілкування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, пересуванням, самообслуговуванням, участю у трудовій діяльності, якщо вказані порушення викликають потребу у постійному сторонньому догляді чи допомозі. При забезпеченні засобами компенсації анатомічних дефектів чи порушених функцій організму, створенні спеціальних умов праці на виробництві чи вдома, можливе виконання різних видів праці.

Підставою для встановлення другої групи інвалідності є різко виражене обмеження життєдіяльності, обумовлене захворюваннями, наслідками травм, уродженими дефектами, що не потребують постійного стороннього догляду чи допомоги, але призводять до вираженої соціальної дезадаптації внаслідок різко вираженого утруднення навчання, спілкування, орієнтації, контролю за своєю поведінкою, пересування, самообслуговування, участі у трудовій діяльності або при неможливості працювати.

Підставою для встановлення третьої групи інвалідності є обмеження життєдіяльності, обумовлене захворюваннями, наслідками травм, уродженими дефектами, що призводять до значного зниження можливостей соціальної адаптації внаслідок вираженого утруднення навчання, спілкування, пересування, участі у трудовій діяльності (значне зменшення обсягу трудової діяльності, значне зниження кваліфікації, значні утруднення у виконанні професійної праці внаслідок анатомічних дефектів).

З якого часу і на який термін призначається інвалідність?

У разі визнання хворого інвалідом інвалідність встановлюється з дня надходження до медико-соціальних експертних комісій (МСЕК) документів, на підставі яких приймається відповідне рішення.

(Постанова «Про затвердження Порядку організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності» від 04.04.1994 р.).

Інвалідність I групи призначається на два роки, II та III групи – на один рік.

Особам у віці до 16-ти років категорія «дитина-інвалід» призначається від 6-ти місяців до 2-х років, від 2-х років до 5-ти років.

Інвалідність встановлюється до першого числа місяця, наступного за місяцем, на який призначено чергове обстеження хворого.

Хто уповноважений визначати ступінь втрати працездатності і встановлювати групи інвалідності?

Цю функцію виконують медико-соціальні експертні комісії (МСЕК). Після обстеження хворого на МСЕК виноситься висновок про ступінь обмеження життєдіяльності людини, стан працездатність, групу інвалідності, причини і час настання інвалідності внаслідок загального захворювання.

Окрім цього МСЕК установлює:

- ступінь втрати працездатності (у відсотках);
- причинний зв'язок інвалідності колишніх військовослужбовців з перебуванням на фронті або з виконанням інших обов'язків військової служби;
- причинний зв'язок інвалідності з захворюванням чи каліцтвом, що виникли в дитинстві, уродженим дефектом (встановлюється за наявності документів лікувально-профілактичних закладів, що свідчать про початок захворювання або перенесену травму до 16-річного віку (для тих, хто навчається, – до 18-річного віку);
- ступінь втрати здоров'я, групу, причину, зв'язок і час настання інвалідності громадян, які постраждали внаслідок політичних репресій та Чорнобильської катастрофи;
- ступінь стійкої втрати працездатності у хворих для направлення їх у будинки-інтернати для престарілих та інвалідів;
- медичні показання на право одержання інвалідами автомобілів з ручним керуванням і протипоказання до їх керування.

МСЕК видає особам, які визнані інвалідами чи стосовно яких встановлено факт втрати професійної працездатності, довідки й індивідуальні програми реабілітації і у триденний термін відсилає копії цих документів до відповідних органів, що здійснюють пенсійне забезпечення та державне страхування.

За місцем роботи цих осіб надсилається повідомлення щодо групи та причини інвалідності, а у разі встановлення ступеня втрати професійної працездатності – витяг з акту у МСЕК про результати визначення ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках.

Хто і за яких умов має право видавати направлення на огляд у МСЕК?

Направлення для огляду хворого у МСЕК видається лікарсько-консультативною комісією (ЛКК) відповідного лікувально-профілактичного закладу після клінічних досліджень, які підтверджують стійкий чи необоротний характер захворювання, а також у разі, коли хворий був звільнений від роботи протягом чотирьох місяців з дня настання тимчасової непрацездатності чи протягом п'яти місяців у зв'язку з одним і тим же захворюванням за останні дванадцять місяців.

Які документи необхідні для огляду у МСЕК?

Необхідно пред'явити паспорт чи інший документ, що посвідчує особу, та направлення від лікарсько-консультаційної комісії відповідного лікувального закладу.

Впродовж якого терміну здійснюється огляд хворого у МСЕК?

Огляд у МСЕК тимчасово непрацездатного громадянина повинен здійснюватись не більше семи днів.

Що мають робити громадяни у разі незгоди з висновком медико-соціальної експертної комісії?

У разі незгоди оглянутого з рішенням районної, міжрайонної міської медико-соціальної експертної комісії він протягом місяця має право подати про це письмову заяву до республіканської, Кримської, обласної, центральної міської медико-соціальної експертної комісії або до медико-соціальної експертної комісії, в якій він проходив огляд, чи до відповідного відділу (управління) охорони здоров'я. Комісія, що проводила огляд, або відділ (управління) охорони здоров'я в триденний строк з дня одержання заяви надсилають усі наявні документи разом із заявою на розгляд республіканської, Кримської, обласної, центральної міської медико-соціальної експертної комісії, яка не пізніше як через місяць з дня подання заяви проводить переогляд хворого і приймає відповідне рішення.

(Постанова «Про затвердження Порядку організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності»).

За яких умов призначається пенсія по інвалідності?

Пенсії по інвалідності призначаються в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату здоров'я, внаслідок:

- а) трудового каліцтва або професійного захворювання;
- б) загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства).

Пенсії по інвалідності призначаються незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

Коли можна звертатись за призначенням пенсії?

Звернення за призначенням пенсії по інвалідності може здійснюватись у будь-який час після виникнення права на пенсію. Пенсії по інвалідності призначаються незалежно від того, припинено роботу на час звернення за пенсією чи вона продовжується.

На який період призначається пенсія по інвалідності?

Пенсія призначаються на весь час інвалідності, встановленої органами медико-соціальної експертизи. Інвалідам – чоловікам старше 60 років і жінкам старше 55 років пенсії по інвалідності призначаються довічно. Повторний огляд цих інвалідів проводиться тільки за їх заявою.

Впродовж якого терміну призначається пенсія по інвалідності?

Пенсії призначаються з дня встановлення інвалідності органами медико-соціальної експертизи, якщо звернення за пенсією надійшло не пізніше 3 місяців з дня встановлення інвалідності.

У якому розмірі виплачується пенсія по інвалідності інвалідові, який працює?

Пенсія по інвалідності інвалідам, які працюють, виплачується у повному обсязі.

Кому і в якому розмірі виплачується соціальна пенсія?

Відповідно до статей 93, 94 Закону України «Про пенсійне забезпечення» соціальні пенсії призначаються і виплачуються: інвалідам I і II груп, у тому числі інвалідам з дитинства, а також інвалідам III групи, дітям – інвалідам віком до 16 років.

Перелік медичних показань, що дають право на одержання соціальної пенсії на дітей-інвалідів віком до 16 років, визначається в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Соціальні пенсії призначаються в таких розмірах :

- 50% розміру мінімальної пенсії за віком інвалідам III групи;
- 100% мінімального розміру пенсії за віком інвалідам II групи, дітям-інвалідам віком до 16 років;
- 200% мінімального розміру пенсії за віком інвалідам I групи.

Розміри пенсій по інвалідності відповідних груп

Пенсії по інвалідності призначаються в таких розмірах:

інвалідам I групи – 70 процентів заробітку;

інвалідам II групи – 60 процентів заробітку;

інвалідам III групи – 40 процентів заробітку.

Якщо у інвалідів є трудовий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком, у тому числі на пільгових умовах, то пенсія по інвалідності призначається в розмірі пенсії за віком при відповідному стажі роботи (ст. 29).

Мінімальний розмір пенсії

Мінімальний розмір пенсії встановлюється на рівні соціальної пенсії по відповідній групі інвалідності.

Призначення пенсії по інвалідності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання

Пенсії по інвалідності внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання призначаються незалежно від стажу роботи.

Якщо нещасний випадок, що спричинив інвалідність, стався (крім випадків протиправного діяння):

а) при виконанні трудових обов'язків (у тому числі під час відрядження), а також при здійсненні будь-яких дій в інтересах підприємства або організації, хоча б і без спеціального доручення;

б) по дорозі на роботу або з роботи;

в) на території підприємства, організації або в іншому місці роботи протягом робочого часу (включаючи і встановлені перерви), протягом часу, необхідного для приведення в порядок знарядь виробництва, одягу тощо перед початком або після закінчення роботи;

г) поблизу підприємства, організації або іншого місця роботи протягом робочого часу (включаючи і встановлені перерви), якщо перебування там не суперечило правилам внутрішнього трудового розпорядку;

д) при виконанні державних або громадських обов'язків;

е) при виконанні дій по рятуванню людського життя, по охороні державної, колективної та індивідуальної власності, а також по охороні правопорядку.

Список професійних захворювань затверджується в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, (ст.26 ЗУ «Про пенсійне забезпечення»).

Обчислення пенсії інвалідам внаслідок трудового каліцтва та професійного захворювання

Пенсії інвалідам внаслідок трудового каліцтва та професійного захворювання обчислюються із середнього заробітку на підприємстві для даної професії.

Встановити, що інвалідам внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, які одержують пенсію за віком і на інших підставах, не пов'язаних з даним трудовим каліцтвом або професійним захворюванням, відшкодування заподіяної шкоди провадиться без зарахування розміру пенсії по інвалідності, на яку вони мають право.

На підставі чого встановлюється інвалідність внаслідок трудового каліцтва?

Інвалідність внаслідок трудового каліцтва встановлюється на підставі акту про нещасний випадок, складеного за місцем роботи, чи рішенням суду про факт травмування на виробництві.

Що є підставою для встановлення інвалідності внаслідок професійного захворювання?

Професійний характер захворювання визначається експертною комісією у складі спеціалістів лікувально-профілактичних установ та закладів охорони здоров'я, яким надано таке право, і спеціалістів (представників) підприємства.

Інвалідність внаслідок професійного захворювання встановлюється відповідно до висновку спеціалізованого медичного закладу про наявність професійного захворювання.

В яких випадках встановлюється інвалідність внаслідок загального захворювання?

Інвалідність внаслідок загального захворювання встановлюється в тих випадках, коли втрата працездатності настала в період навчання, трудової діяльності або після припинення трудової діяльності.

Який розмір стажу потрібен для призначення пенсії внаслідок загального захворювання?

Згідно зі ст.25 ЗУ «Про пенсійне забезпечення» особам, які стали інвалідами внаслідок загального захворювання в період роботи або після її припинення до досягнення 20 років, пенсії призначаються незалежно від стажу роботи.

У всіх інших випадках пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання призначаються при наявності такого стажу роботи на час настання інвалідності.

Стаж роботи (в роках) до досягнення 23 років – 1 рік;

від 23 років до досягнення 26 років – 2 р.;

від 26 років до досягнення 31 року – 3 р.;

від 31 року до досягнення 36 років – 5 р.;

від 36 років до досягнення 41 року – 7 р.;

від 41 року до досягнення 46 років – 9 р.;

від 46 років до досягнення 51 року – 11 р.;

від 51 року до досягнення 56 років – 13 р.;

від 56 років до досягнення 61 року – 14 р.;

від 61 року і старші – 15 років.

Якщо було набуто стажу роботи, необхідного для відповідної вікової групи, і робота продовжувалась при переході до наступної вікової групи, то умова про стаж вважається виконаною незалежно від вимог, встановлених для наступної вікової групи.

Чи можуть бути змінені причини інвалідності?

Зміна причини інвалідності відбувається в тих випадках, коли у інваліда від «загального захворювання» чи у «інваліда з дитинства» у процесі трудової діяль-

ності виникає професійне захворювання чи травма на виробництві. Якщо за характером захворювання чи травмування є привід для встановлення інвалідності з різних причин, МСЕК за бажанням інваліда має право вибрати одну з них, для того щоб інвалід одержував більш високу пенсію і користався іншими пільгами.

Який порядок звернення за призначенням пенсії по інвалідності?

Виписка з акту, який складається після огляду органами медико-соціальної експертизи громадянина, якщо він визнаний інвалідом, направляється в орган пенсійного забезпечення у 3-денний строк з дня встановлення інвалідності.

Які основні документи необхідно мати для оформлення пенсії по інвалідності?

- висновок медико-соціальної експертизи про визнання інвалідності;
- паспорт (свідоцтво про народження);
- трудова книжка;
- військовий квиток;
- посвідчення учасника ліквідації Чорнобильської АЕС;
- довідка з підприємства про середньомісячний заробіток;
- фотографія.

Чи можливо отримувати пенсію по інвалідності у разі неповного стажу роботи?

Інвалідам внаслідок загального захворювання, які не мають достатнього для призначення повної пенсії стажу роботи, призначається пенсія по інвалідності у разі неповного стажу роботи в розмірі, пропорційному наявному стажу, але не менше соціальної пенсії, встановленої для відповідної групи інвалідності.

Пенсії по інвалідності громадянам України – переселенцям з інших держав

Громадянам України – переселенцям з інших держав, які не працювали в Україні, пенсії призначаються:

- а) по інвалідності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання – незалежно від стажу роботи;
- б) по інвалідності внаслідок загального захворювання – при наявності стажу роботи, необхідного за віком на день встановлення інвалідності.

Чи отримують пенсію внаслідок трудового каліцтва громадяни, які виїхали до інших країн?

Пенсії, призначені внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання громадянам, які виїхали на постійне проживання до інших країн, переказуються Пенсійним фондом України.

Пенсії переказуються для виплати громадянам з дати припинення її в Україні. (Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали на постійне місце проживання до іншої країни»).

Пенсії по інвалідності особам, які навчаються

Вихованцям, учням, студентам, курсантам, слухачам, стажистам, клінічним ординаторам, аспірантам, докторантам, які не працювали до вступу в навчальний заклад, на курси, в аспірантуру чи клінічну ординатуру, пенсії призначаються:

а) при інвалідності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, пов'язаних з проходженням виробничого навчання, практики чи практичними заняттями, – незалежно від тривалості перебування в навчальному закладі, на курсах, в аспірантурі чи клінічній ординатурі. При цьому до інвалідності внаслідок трудового каліцтва, пов'язаного з проходженням виробничого навчання, практики або практичними заняттями, прирівнюється інвалідність, що настала у зв'язку з виконанням державних, громадських обов'язків або завдань адміністрації, або у зв'язку з виконанням дій по рятуванню людського життя, по охороні державної, колективної та індивідуальної власності, а також по охороні правопорядку;

б) при інвалідності внаслідок загального захворювання – якщо вихованець, учень, студент, курсант, слухач, стажист, клінічний ординатор, аспірант, докторант навчався протягом відповідного строку. Учням загальноосвітніх шкіл пенсії призначаються при інвалідності внаслідок каліцтва, пов'язаного з проходженням виробничого навчання, практики або практичними заняттями, незалежно від тривалості навчання, (ст. 28 ЗУ «Про пенсійне забезпечення»).

Які існують надбавки до пенсії по інвалідності?

До пенсії по інвалідності, в тому числі обчисленої в мінімальному розмірі, встановлюються такі надбавки:

а) непрацюючим інвалідам, які мають на своєму утриманні непрацевдатних членів сім'ї, – на кожного непрацевдатного члена сім'ї в розмірі соціальної пенсії, передбаченої для відповідної категорії непрацевдатних;

б) інвалідам I групи, одиноким інвалідам II групи, які потребують постійного стороннього догляду або досягли пенсійного віку, а також одиноким інвалідам III групи, які досягли пенсійного віку, – на догляд за ними в розмірі соціальної пенсії. Надбавки, передбачені пунктами «а» і «б» цієї статті, можуть нараховуватися одночасно.

Надбавки і підвищення до пенсій по інвалідності внаслідок Чорнобильської катастрофи нараховуються відповідно і в порядку, встановленому Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Строк виплати пенсії при зміні групи інвалідності або відновленні здоров'я

У разі зміни групи інвалідності пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності. У разі визнання особи, яка пройшла повторний огляд, здоровою пенсія виплачується до кінця місяця, в якому її визнано здоровою, але не довше ніж до дня, по який встановлено інвалідність.

Умови поновлення виплати пенсії при перервах в інвалідності

Якщо інвалід не з'явився в органи медико-соціальної експертизи на повторний огляд у призначений для цього строк, то виплата йому пенсії зупиняється, а в разі визнання його знову інвалідом поновлюється з дня зупинення, але не більш як за один місяць.

У разі коли строк повторного огляду пропущено з поважної причини, виплата пенсії провадиться з дня припинення виплати до дня повторного огляду, але не більш як за 3 роки, якщо орган медико-соціальної експертизи визнає його за цей період інвалідом. Крім того, якщо у разі повторного огляду інваліда переведено до іншої групи інвалідності (вищої або нижчої), то пенсія за вказаний час виплачується за попередньою групою.

Кого можна вважати дитиною-інвалідом?

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року, до категорії «дитина-інвалід» — відноситься дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту.

Яким чином встановлюється інвалідність дітям?

Відповідно до Порядку видачі медичного висновку про дитину-інваліда віком до 16 років, показаннями для встановлення інвалідності у дітей є патологічні стани, які виникають при вроджених, спадкових, здобутих захворюваннях та після травм.

Установлення у дитини медичних показань для визнання її інвалідом віком до 16 років здійснюється лікарсько-консультативними комісіями дитячих обласних, багатопрофільних міських лікарень, спеціалізованих лікарень, диспансерів, де діти перебувають на диспансерному обліку та спеціалізованому лікуванні, Української дитячої спеціалізованої лікарні «ОХМАТДИТ», Українського центру медичної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи, клінік науково-дослідних установ Міністерства охорони здоров'я України та Академії медичних наук України після стаціонарного або амбулаторного обстеження.

При обстеженні в указаних закладах наявність у дитини медичних показань для визнання її інвалідом віком до 16 років обґрунтовується лікуючим лікарем у первинній медичній документації: медичній карті стаціонарного хворого або історії розвитку дитини за підписами лікуючого лікаря, завідувача відділення (поліклініки) та заступника головного лікаря з медичної частини із зазначеним згідно з Міжнародною класифікацією хвороб діагнозом та кодом.

Аналогічний запис заноситься до виписки з медичної карти стаціонарного хворого або консультативного висновку спеціаліста за підписами лікуючого лікаря, завідувача відділення (поліклініки), заступника головного лікаря з медичної частини, засвідченими печаткою лікувально-профілактичного закладу.

Виписка з медичної карти стаціонарного хворого або консультативний висновок спеціаліста видаються на руки батькам дитини, усиновителям, опікуну або піклувальнику.

Визнання дитини віком до 16 років інвалідом та оформлення медичного висновку про дитину-інваліда віком до 16 років здійснюється лікарсько-консультативною комісією дитячого лікувально-профілактичного закладу за місцем проживання дитини після особистого огляду її та за наявності виписки з медичної карти стаціонарного хворого або консультативного висновку спеціаліста, виданих після стаціонарного або амбулаторного обстеження дитини в дитячій обласній, багатопрофільній міській лікарнях, спеціалізованих лікарнях, диспансерах, де діти перебувають на диспансерному обліку та спеціалізованому лікуванні, Українській дитячій спеціалізованій лікарні «ОХМАТДИТ», Українському центрі медичної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи або клініках науково-дослідних установ Міністерства охорони здоров'я, Академії медичних наук України та оформлених у зазначеному порядку.

Письмове обґрунтування визнання дитини інвалідом віком до 16 років фіксується в історії розвитку дитини за підписами голови та членів лікарсько-консультативної комісії. Діагноз, згідно з яким дитину визнано інвалідом, виноситься на листок для запису остаточних (уточнених) діагнозів історії розвитку дитини.

Дані про оформлення та видачу медичного висновку про дитину-інваліда віком до 16 років заносяться до журналу запису висновків лікарсько-консультативної комісії.

На яку допомогу можуть розраховувати діти-інваліди?

Право на державну соціальну допомогу мають інваліди з дитинства I і II групи, непрацюючі інваліди з дитинства III групи, а також діти-інваліди віком до 16 років.

Перелік медичних показань, що дають право на одержання державної соціальної допомоги на дітей-інвалідів віком до 16 років, визначається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Інвалідам з дитинства, які мають одночасно право на державну соціальну допомогу і пенсію, призначається державна соціальна допомога або пенсія за їх вибором. Державна соціальна допомога або пенсія інвалідам з дитинства, яких визнано недієздатними, а також на дітей-інвалідів призначається за вибором їх батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника.

Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах:

- інвалідам з дитинства I групи — 100 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- інвалідам з дитинства II групи — 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- непрацюючим інвалідам з дитинства III групи — 50 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- на дітей-інвалідів віком до 16 років — 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Органи медико-соціальної експертизи та заклади охорони здоров'я у 3-денний строк зобов'язані надіслати копії акта огляду інваліда з дитинства або медичного висновку про визнання дитиною-інвалідом до управління соціального захисту населення за місцем проживання інваліда з дитинства або батьків, усиновителів, опікуна, піклувальника дитини-інваліда.

Не пізніше 10 днів після надходження документів, зазначених у частині першій цієї статті, управління соціального захисту населення зобов'язане у письмовій формі повідомити інваліда з дитинства, а також батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника дитини-інваліда про право на державну соціальну допомогу, умови, розмір і порядок її надання.

За місяць до закінчення строку виплати державної соціальної допомоги управління соціального захисту населення зобов'язане попередити у письмовій формі інваліда з дитинства, а також батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника дитини-інваліда про причину припинення її виплати, (Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»).

Який порядок звернення за призначенням державної соціальної допомоги?

Заява про призначення державної соціальної допомоги подається інвалідом з дитинства до управління соціального захисту населення за місцем проживання.

Заява про призначення державної соціальної допомоги інваліду I чи II групи, який визнаний недієздатним, а також на дитину-інваліда подається одним із батьків, усиновителем, опікуном або піклувальником за місцем свого проживання.

До заяви про призначення державної соціальної допомоги повинні бути додані документи про вік і місце проживання інваліда з дитинства або дити-

ни-інваліда, документи про місце проживання батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника, який подав заяву, а також довідка медико-соціальної експертизи або медичний висновок, видані у встановленому порядку.

Якщо з заявою звертається опікун або піклувальник, то подається також копія рішення органу опіки і піклування про встановлення опіки чи піклування.

Непрацюючі інваліди з дитинства III групи, а також один із непрацюючих батьків, усиновителів, опікун або піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом віком до 16 років, додатково подають довідку про те, що вони не працюють, видану за місцем проживання.

Управління соціального захисту населення, яке прийняло заяву про призначення державної соціальної допомоги, видає заявнику розписку про прийом заяви та доданих до неї документів із зазначенням дати прийому заяви.

Днем звернення за призначенням державної соціальної допомоги вважається день прийому заяви з усіма необхідними документами.

Якщо заява про призначення державної соціальної допомоги надсилається поштою і при цьому подаються також всі необхідні документи, то днем звернення за державною соціальною допомогою вважається дата, вказана в поштовому штампелі місця відправлення заяви.

У тих випадках, коли до заяви додані не всі необхідні документи, заявнику повідомляється, які документи повинні бути подані додатково. Якщо вони будуть подані не пізніше 3-х місяців з дня одержання повідомлення про необхідність подання додаткових документів, то днем звернення за призначенням державної соціальної допомоги вважається день прийому або відправлення заяви про призначення такої допомоги.

Після досягнення дитиною-інвалідом 16-річного віку вона отримує паспорт, набуває права і несе обов'язки громадянина України, відтак батьки позбавляються права отримувати соціальну пенсію на дитину. Тоді вирішується питання про встановлення дитині пенсії по інвалідності залежно від причини і групи інвалідності.

Причини і групи інвалідності, а також час настання інвалідності встановлюються органами медико-соціальної експертизи, що діють на підставі Положення про них, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Виділяють кілька категорій інвалідів з числа військовослужбовців

Залежно від причини інвалідності інваліди з числа військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ поділяються на такі категорії:

а) інваліди війни – при настанні інвалідності внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків) чи пов'язаних з перебу-

ванням на фронті, у партизанських загонах і з'єднаннях, підпільних організаціях і групах та інших формуваннях, визнаних такими законодавством України, в районі воєнних дій, на прифронтових дільницях залізниць, на спорудженні оборонних рубежів, військово-морських баз та аеродромів у період громадянської та Великої Вітчизняної воєн або з участю в бойових діях у мирний час,

б) інші інваліди з числа військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ – при настанні інвалідності внаслідок каліцтва, одержаного в результаті нещасного випадку, не пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби (службових обов'язків), або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби.

На основі яких документів встановлюється причинний зв'язок між інвалідністю колишніх військовослужбовців і виконанням ними обов'язків військової служби?

Причинний зв'язок встановлюється МСЕК на підставі документів військово-лікувальних закладів (свідоцтво про хворобу, довідка про поранення), а також військово-облікових документів.

(Постанова «Про затвердження Порядку організації проведення медико-соціальної експертизи»).

Умови, за яких призначається пенсія по інвалідності для військовослужбовців

Пенсії по інвалідності призначаються військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які стали інвалідами, якщо інвалідність настала в період проходження ними служби не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва чи захворювання, одержаних у період проходження служби. Пенсії по інвалідності, призначаються незалежно від тривалості служби.

В які строки призначається пенсія військовослужбовцям?

Пенсії по інвалідності військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ призначаються на весь час інвалідності, встановленої медико-соціальною експертною комісією, а інвалідам – чоловікам старше 60 років і жінкам старше 55 років – довічно. Повторний огляд цих інвалідів провадиться лише за їх заявою.

В разі визнання пенсіонера, який не досяг пенсійного віку, працездатним пенсія виплачується йому до кінця місяця, в якому його визнано працездатним, але не довше ніж до дня, по який встановлено інвалідність.

Військовослужбовцям строкової служби пенсії призначаються з дня виписки з госпіталю, але не раніше ніж з дня звільнення з військової служби,

якщо встановлення інвалідності медико-соціальною експертною комісією і звернення за пенсією відбулися не пізніше 3 місяців з дня виписки з госпіталю або з дня звільнення з військової служби.

Чи мають право пенсіонери з числа військовослужбовців вибрати вид пенсії?

Військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їх сімей, які одночасно мають право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Розміри пенсій по інвалідності, які встановлюються для військовослужбовців

Відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України» пенсії по інвалідності військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ призначаються в таких розмірах:

- а) інвалідам війни I групи – 100 процентів, II групи – 80 процентів, III групи – 60 процентів відповідних сум грошового забезпечення (заробітку);
- б) іншим інвалідам I групи – 70 процентів, II групи – 60 процентів, III групи – 40 процентів відповідних сум грошового забезпечення (заробітку).

Мінімальні розміри пенсій по інвалідності для військовослужбовців

Згідно зі статтею 22 вищезгаданого Закону мінімальні розміри пенсій по інвалідності встановлюються:

- інвалідам війни з числа солдатів і матросів строкової служби I групи – у розмірі чотирьох мінімальних пенсій за віком, II групи – трьох з половиною мінімальних пенсій за віком, III групи – двох мінімальних пенсій за віком;
- іншим інвалідам з числа солдатів і матросів строкової служби I групи – 200 процентів, II групи – 100 процентів і III групи – 50 процентів мінімального розміру пенсії за віком;
- інвалідам з числа ефрейторів (старших солдатів) і сержантів, старших матросів і старшин строкової служби – у розмірі 110 процентів, з числа прапорщиків і мічманів, військовослужбовців надстрокової служби та військової служби за контрактом, осіб молодшого начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ – 120 процентів, а з числа осіб офіцерського складу та осіб начальницького складу (крім молодшого) органів внутрішніх справ – 130 процентів відповідних мінімальних розмірів пенсій, передбачених цією статтею для інвалідів з числа солдатів і матросів строкової служби.

Що є підставою для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи?

Підставою для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи, які проживають або працюють на забруднених територіях, є довідка про період проживання, роботи на цих територіях, (частина третя статті 15 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»).

Які органи встановлюють причинний зв'язок між захворюванням, втратою працездатності і Чорнобильською катастрофою?

Причинний зв'язок між захворюванням, пов'язаним з Чорнобильською катастрофою, частковою або повною втратою працездатності громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, і Чорнобильською катастрофою визнається встановленим (незалежно від наявності дозиметричних показників чи їх відсутності), якщо його підтверджено під час стаціонарного обстеження постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня або спеціалізованими медичними установами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, які мають ліцензію Міністерства охорони здоров'я України.

Встановлення причинного зв'язку хвороб, інвалідності і смерті з дією шкідливих чинників внаслідок аварії на ЧАЕС, здійснює Центральна дитяча та дитячі обласні (міські) спеціалізовані лікарсько-консультативні комісії (дитячі облспецЛКК).

(Положення «Про систему експертизи по встановленню причинного зв'язку хвороб, інвалідності і смерті з дією іонізуючого випромінювання та шкідливих чинників внаслідок аварії на ЧАЕС»).

На підставі чого визначаються група і час настання інвалідності громадянам, які потерпіли внаслідок Чорнобильської аварії?

Ступінь втрати здоров'я, група і час настання інвалідності внаслідок Чорнобильської катастрофи визначається МСЕК за наявності посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, висновків лікувально-профілактичних закладів, міжвідомчих експертних рад чи постанови ВЛК або посвідчення потерпілого від Чорнобильської катастрофи, висновків лікувально-профілактичних закладів і спеціалізованих ЛКК.

Порядок розгляду медичних справ потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи в експертних комісіях

Розгляд медичних справ в експертних комісіях провадиться за особистим зверненням та направленням спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу при наявності посвідчення потерпілого внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Коли необхідно проходити переогляд інвалідам-жертвам Чорнобильської катастрофи?

Громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зобов'язані проходити обов'язкове обстеження в медичних закладах.

Громадяни, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, переогляд у медико-соціальної експертній комісії проходять залежно від рівнів розладу функцій організму, що встановлюється зазначеною комісією, через 3-5 років. При стійких незворотних морфологічних змінах та порушеннях функцій органів і систем організму, неефективності будь-яких видів реабілітаційних заходів, а також після досягнення пенсійного віку, в тому числі на пільгових умовах, група інвалідності встановлюється безстроково, (стаття 17 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»).

Потерпілі діти, яким було встановлено причинний зв'язок інвалідності з наслідками Чорнобильської катастрофи, проходять переогляд у спеціалізованій медико-соціальної експертній комісії по досягненні ними 18 років, незалежно від терміну, на який їм було встановлено інвалідність у дитячому віці.

Обчислення пенсії по інвалідності, що настала внаслідок Чорнобильської катастрофи?

Пенсії по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до статей 54 і 57 Закону «Про статус і соціальний захист громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи», можуть призначатися за бажанням громадянина із заробітку, одержаного за роботу в зоні відчуження в 1986-1990 роках, у розмірі відшкодування фактичних збитків, який визначається згідно з законодавством.

В усіх випадках розмір середньомісячної заробітної плати для обчислення пенсії за роботу у зоні відчуження у 1986-1990 роках не може перевищувати 3,0 тис. карбованців.

Обчислення і призначення пенсій по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи із заробітку за межами зони відчуження провадиться на загальних підставах відповідно до Закону «Про пенсійне забезпечення».

Який мінімальний розмір пенсій по інвалідності для громадян, що потерпіли від Чорнобильської катастрофи?

В усіх випадках розміри пенсій для інвалідів, щодо яких встановлено зв'язок з Чорнобильською катастрофою, не можуть бути нижчими:

по I-й групі інвалідності — 10 мінімальних пенсій за віком;

по II-й групі інвалідності — 8 мінімальних пенсій за віком;

по III-й групі інвалідності — 6 мінімальних пенсій за віком.

Розміри соціальної пенсії дітям-інвалідам віком до 16 років, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою

Розмір соціальної пенсії дітям-інвалідам віком до 16 років, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, підвищується на 100 процентів від (мінімальний розмір пенсії за віком) розміру, передбаченого пунктом «в» статті 94 Закону України «Про пенсійне забезпечення», і не може бути нижчим 3 мінімальних пенсій за віком.

Розміри пенсій інвалідам з дитинства віком від 16 до 18 років, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, не можуть бути нижчими :

по I-й групі інвалідності — 10 мінімальних пенсій за віком;

по II-й групі інвалідності — 8 мінімальних пенсій за віком;

по III-й групі інвалідності — 6 мінімальних пенсій за віком.

(Постанова «Про порядок обчислення пенсій по інвалідності, що настає внаслідок каліцтва чи захворювання, і пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 30.05.1997 р.).

За яких умов призначається пенсія по інвалідності військовослужбовцям-учасникам ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС?

Військовослужбовцям пенсії по інвалідності, а членам їх сімей пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи за їх бажанням можуть призначатися на умовах і в порядку, визначених законодавством України для осіб, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, що їх вони дістали при виконанні обов'язків військової служби (службових обов'язків) або відповідно до статті 54 Закону «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», тобто :

в усіх випадках розміри пенсій для інвалідів, щодо яких встановлено зв'язок з Чорнобильською катастрофою, не можуть бути нижчими:

по I-й групі інвалідності — 10 мінімальних пенсій за віком;

по II-й групі інвалідності — 8 мінімальних пенсій за віком;

по III-й групі інвалідності — 6 мінімальних пенсій за віком;

дітям-інвалідам — 3 мінімальних пенсій за віком.

Зміст

Встановлення інвалідності	4
Які групи інвалідності можуть бути призначені і за яких умов?	5
З якого часу і на який термін призначається інвалідність?	5
Хто уповноважений визначати ступінь втрати працездатності і встановлювати групи інвалідності?	6
Хто і за яких умов має право видавати направлення на огляд у МСЕК?	7
Які документи необхідні для огляду у МСЕК?	7
Впродовж якого терміну здійснюється огляд хворого у МСЕК?	7
Що мають робити громадяни у разі незгоди з висновком медико-соціальної експертної комісії?	7
За яких умов призначається пенсія по інвалідності?	7
Коли можна звертатись за призначенням пенсії?	8
На який період призначається пенсія по інвалідності?	8
Впродовж якого терміну призначається пенсія по інвалідності?	8
У якому розмірі виплачується пенсія по інвалідності інвалідові, який працює?	8
Кому і в якому розмірі виплачується соціальна пенсія?	8
Розміри пенсій по інвалідності відповідних груп	8
Мінімальний розмір пенсії	9
Призначення пенсії по інвалідності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання	9
Обчислення пенсії інвалідам внаслідок трудового каліцтва та професійного захворювання	9
На підставі чого встановлюється інвалідність внаслідок трудового каліцтва? .10	10
Що є підставою для встановлення інвалідності внаслідок професійного захворювання?	10
В яких випадках встановлюється інвалідність внаслідок загального захворювання?	10
Який розмір стажу потрібен для призначення пенсії внаслідок загального захворювання?	10
Чи можуть бути змінені причини інвалідності?	11
Який порядок звернення за призначенням пенсії по інвалідності?	11
Які основні документи необхідно мати для оформлення пенсії по інвалідності?	11
Чи можливо отримувати пенсію по інвалідності у разі неповного стажу роботи?	11
Пенсії по інвалідності громадянам України – переселенцям з інших держав	11
Чи отримують пенсію внаслідок трудового каліцтва громадяни, які виїхали до інших країн?	12

Пенсії по інвалідності особам, які навчаються	12
Які існують надбавки до пенсії по інвалідності?	12
Строк виплати пенсії при зміні групи інвалідності або відновленні здоров'я .	13
Умови поновлення виплати пенсії при перервах в інвалідності	13
Кого можна вважати дитиною-інвалідом?	13
Яким чином встановлюється інвалідність дітям?	13
На яку допомогу можуть розраховувати діти-інваліди?	15
Який порядок звернення за призначенням державної соціальної допомоги?	16
Виділяють кілька категорій інвалідів з числа військовослужбовців	17
На основі яких документів встановлюється причинний зв'язок між інвалідністю колишніх військовослужбовців і виконанням ними обов'язків військової служби?	17
Умови, за яких призначається пенсія по інвалідності для військовослужбовців	17
В які строки призначається пенсія військовослужбовцям?	18
Чи мають право пенсіонери з числа військовослужбовців вибрати вид пенсії?	18
Розміри пенсій по інвалідності, які встановлюються для військовослужбовців	18
Мінімальні розміри пенсій по інвалідності для військовослужбовців . . .	18
Що є підставою для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи?	19
Які органи встановлюють причинний зв'язок між захворюванням, втратою працездатності і Чорнобильською катастрофою?	19
На підставі чого визначаються група і час настання інвалідності громадянам, які потерпіли внаслідок Чорнобильської аварії?	19
Порядок розгляду медичних справ потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи в експертних комісіях	20
Коли необхідно проходити переогляд інвалідам-жертвам Чорнобильської катастрофи?	20
Обчислення пенсії по інвалідності, що настала внаслідок Чорнобильської катастрофи?	20
Який мінімальний розмір пенсій по інвалідності для громадян, що потерпіли від Чорнобильської катастрофи?	21
Розміри соціальної пенсії дітям-інвалідам віком до 16 років, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою	21
За яких умов призначається пенсія по інвалідності військовослужбовцям учасникам ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС?	21

Укладач другої редакції: *Світлана Шовкошитна*
Макет: *Віталій Усатенко*
Дизайн обкладинки: *Галина Анненко*

В дизайні обкладинки використано елементи брошури першої редакції, автор дизайну якої *Микита Бизов*.

Підписано до друку з оригінал-макету 29.01.2003.
Формат 60x84/16. Гарнітура Newton. Папір офсетний.
Умовн.-друк. арк. 1,40. Обл.-вид. арк. 1,25. Наклад 3000.

*Віддруковано на обладнанні
Інституту громадянського суспільства*

Інститут громадянського суспільства
01103, Київ, б.Дружби народів, 22, к. 21
e-mail: csi@csi.org.ua
<http://www.csi.org.ua>